

för sig sjelfva. Men en gammal insigt är det deremot, att först med kristendomen läran om alla människors likhet inför Gud, d. ä. likhet i ursprungligt människovärde, uppstått, och att först bland dess bekännare kvinnans jemnbördighet med mannen gjort sig mer och mer erkänd. Ännu återstår dock mycket, förrän detta erkännande blifver verkligt i alla lifvets förhållanden. Under de många reformer, på hvilka sistförflutna halfsekel varit så fruktbart, torde det vara svårt att uppvisa, hvilka framsteg kvinnoundervisningen gjort. Sjelfva den grundstats, hvaraf densamma ännu allmänt ledes, röjer nogsammt huru litet den motsvarar fordringarne på en sann bildning. Ännu anses allmänneligen vetandet hos qvinnan för en lyxartikel, hörande till god ton. Såsom sådan är detsamma äfven föremål för undervisningen i fruntimmersskolorna. Till ynglingen säger man, så snart han förmår fatta det, att han bör lära, för att bilda sig till en värdig medlem i samhället, till duglig att tjena mensklighetens högre intressen; och hans undervisning lämpas någotsånär till detta ändamål. Men om ändamålet med kvinnans vetande tiger man, eller låter man tyst förkljuda, att hon bör något lära, för att kunna utan skam uppträda i sällskapskretsarne. Aldrig får hon en aning om, att hon behöfver vetande, för att fatta sin egen bestämmelse, sin bestämmelse såsom maka, moder, husmoder, såsom qvinna öfverhufvud, att hon aldrig förmår uppfylla sina pligter, om hon icke lär sig begripa något af sin ställning i samhället, af den tid, i hvilken hon lefver, och för hvilken hon bör verka. Aldrig rigtas hennes undervisning till detta allvarliga mål. Ja slappheten är så stor, att det knappt anses anständigt, att till en flicka tala om hennes bestämmelse såsom qvinna, medan det är i sin ordning att för henne jollra om hennes första bal, hennes första uppträdande, att i sällskapslifvet behaga och fångsla beundrarenas sinnen. Huru skall då en undervisning vara beskaffad, om hvars sanna mål man blyges att tala? – Sådan utan tvifvel, som den närvarande fruntimmersundervisningen är, en utanlärd lexa, vid medvetandet om hvars besittning man tryggt kan uppträda i verlden såsom fullbildad qvinna, utan att ens någonsin begagna sjelfva lexan för att lysa, mycket mindre att värma och gagna.

I ett följande nummer skola vi meddela fortsättning till den dialog, af hvilken ett fragment börjar denna artikel.

J. V. S.

40

65 SLAGET VID TRAFALGAR.

Litteraturblad n:o 6, juni 1849

Napoleon hade genom sina flottors missöden och genom en ny af Pitt stiftad koalition mot Frankrike nödgats lemna lägret vid Boulogne, derifrån han länge förberedt en landstigning i England. Man trodde den tiden och lång tid efteråt, allmänt nog, att denna landstigning från början var en förfelad plan, hvars fåfänglighet Napoleon sjelf snart insåg, men hvilken han dock för sken skull fasthöll, för att genom en tom demonstration hålla Engelsmännen i oro och binda deras stridskrafter. Men Thiers har i sin bekanta »Konsulatets och Kejsaredörets historia» på det klaraste visat, både huru allvarligt menad planen var, och huru kloka och fruktansvärda rustningar, Napoleon vidtagit för dess utförande. Han hade i hamnarne vid Kanalen lyckats förena en

ofantlig flotta af små beväpnade fartyg, hvilka inom några timmar kunde till Englands kust öfverföra en armee af 30 000 man med artilleri och kavalleri. Var blott sundet under gynnande vind för en enda natt rensadt från Engelska kryssare, eller inträffade en 24 timmars vindstilla, som höll dem i overksamhet, medan de Franska småfartygen med rodd passerade kanalen, så stod denna utvalda här på Engelsk botten. Inom fyra timmar kunde den vara ombord på sina fartyg, så ordnad och öfvad var den, så väl uttänkta voro alla förberedelser för dess djerfva bestämelse.

Men hösten 1805 närmade sig, då den var fullt färdig att afgå. En fullkomlig vindstilla är vid denna årstid, öfverhufvud i detta farvatten sällsynt. Allt berodde derföre af en Fransk örlogsflottas plötsliga uppenbarelse i Kanalen. För detta ändamål hade Napoleon redan förut uppgjort de sinnrikaste kombinationer. Nu låg en stor del af denna flotta i Brest, blockerad af Engelmännerna. En mindre afdelning i Rochefort befann sig i samma läge, och Medelhafsflottan hölls i Toulon innesluten af Englands sjöhjelte, Nelson, berömd isynnerhet sedan slaget vid Abukir, der han tillintetgjorde en Fransk flotta och med den Fransmännens företag i Egypten. Så stod det äfven till med de särskilda afdelningarne, af Spaniens, nu Frankrikes förbundnas, marin, af hvilken en del jemte Franska skepp låg i Ferrol, en annan del i Cadiz. Enligt Napoleons senaste plan lyckades dock amiral Villeneuve att obemärkt utlöpa från Toulon med 11 skepp, att i Cadiz med sig förena några Spanska skepp, och härifrån gå till Vestindien, medan Nelson sökte honom i Medelhafvet, förmodande, att han ville undsätta Franska expedition i Egypten. Då Nelson slutligen lärde känna Villeneuve's väg och hann till Vestindiska vattnen, begaf sig den senare derifrån, kom efter en oafgjord strid med en annan Engelsk eskader till Vigo och slutligen till Ferrol, der den förenade flottan utgjorde 29 skepp. Härifrån borde han nu enligt Napoleons plan, enligt hvilken resan till Vestindien blott skulle förvilla Engelmännerna, gå utanför Brest och genom en strid befria den derstädes instängda flottan. Denna flotta skulle då, förenad med, hvad Villeneuve ännu hade i tjenstbart skick, inlöpa i Kanalen, och landstigningen i England skulle verkställas under dess skydd. Allt lofvade den storartade planen framgång. Äfven om Engelska blokadeskadern vid Brest segrade, var dock troligt, att segern skulle kosta den så stora förluster, att den blef urståndsatt att fortsätta blokaden. Napoleon begärde derföre blott, att hans amiral skulle med heder förlora sin eskader. Men hertill saknade Villeneuve mod. Nelson hade återkommit till Gibraltar, hade lemnat amiral Collingwood med en del af flottan utanför Cadiz, begifvit sig på väg till England och med sina återstående fartyg förstärkt eskadern vid Brest, hvilken äfven från andra håll erhöll tillökning. Underrättelsen om Nelsons återkomst och de Spanska fartygens dåliga skick gjorde Villeneuve så modfälld, att han tvekade utlopp från Ferrol och snart, i stället att styra till Brest, styrde till Cadiz. Här låg ännu ett antal Spanska och ett par Franska fartyg. Antalet ökades af Franska flottiljen från Rochefort, hvilken fått tillfälle att utlöpa, då Engelska skeppen utanför denna hamn och Ferrol sammandrogs, för att möta den från Vestindien återkommande Villeneuve, och äfven under amiral Calder levererade honom den redan nämnda, oafgjorda träffningen nära Cap Finisterre.

Det var vid underrättelsen om Villeneuve's modlösa beslut och förvända flykt till Cadiz, som Napoleon, uppgifvande planerna mot England, plötsligen kastade sig med Boulogner arméen till Tysklands

gräns och genom krigets öppnande mot Österrike förekom koalitionsansfall. Förbittrad lät han gifva Villeneuve ordres, att utlöpa från Cadiz och anfälla Engelsmännen. Men dessas härvarande flotta var redan förstärkt från de numera till Kanalens försvar onödiga eskadranne, och Nelson hade återvändt, för att taga befälet öfver densamma, ifrig att genom en seger afkyla harmen öfver sina fruktlösa irrfärder mellan Europa och Amerika. Då Villeneuve ännu dröjde, var hans efterträdare i befälet redan på väg från Frankrike, och först underrättelsen härom förmådde Villeneuve, att i en numera ändamålslös strid, hvars utgång han förutsåg, åtminstone falla med det vittnesbörd, att han icke fruktat döden, utan blott dukat under för den stora ansvarigheten att förstöra större delen af Frankrikes sjöstyrka, hvilken ansvarighet intet ändamål med förstörelsen i hans tanke kunde mildra.

10 Så stodo angelägenheterna vid den tidpunkt vi här upptaga den Franska författarens¹ berättelse. Det är blott att upprepa, att af den nu 16 segel starka förenade flottan flera Franska och nästan alla Spanska fartyg voro i dåligt skick, försedda med oerfarna officerare och oöfvadt manskap, medan af de 40 Engelska fartygen under Nelson alla voro sjövana, en del i flera års tid nära oafbrutet hade hållit sjön.

20 Här torde vara lämpligt att anföra de båda amiralernas ordres till sina underlydande. *Nelson* utfärdade ett »memorandum», som i följande ord meddelar det hufvudsakliga af hans bataljplan: »Jag anser det för nästan ogörligt att ordna en flotta af 40 fartyg i linje. De föränderliga vindarne i dessa farvatten, den nästan alltid dimmiga luften, tusen oförutsatta omständigheter kunde, om vi försökte denna manöver, förorsaka en tidsförlust, som skulle betaga oss tillfälle till en afgörande strid. I stället att under fiendens ögon öfvergå från en bataljordning till en annan, önskar jag, att ordningen för seglingen äfven kunde vara vår stridsordning. Flottan bör alltså öfverhufvud gå på två kolonner. Om vi hafva 40 fartyg, bör hvardera kolonnen utgöras af 16 fartyg, medan de 8 bästa seglarna bland tvådäckare bilda en tredje eskader. Denna eskader skall på min signal kunna sluta sig till den ena eller andra kolonnen och jemte den bilda en linie af 24 segel. »Hans mening var nu, att med denna linje gå försvarsvis tillväga, medan den andra kolonnen skulle anfälla och förstöra en mindre del af fientliga flottan. Kolonnens ledare skulle för öfrigt handla sjelfständigt. Nu skulle denna rol tillfalla viceamiral Collingwood, hans närmaste vän. »Det tillhör honom», säger han vidare, »att efter bästa insigt utföra anfallet, att fullfölja sin seger, tills han förstört de fartyg, han anfallit; jag skall draga försorg om, att de öfriga icke skola afbryta honom. Hvad skeppscheferna angår, så må de vara lugna, om de också under striden icke kunna se signalerna: de kunna icke handla orätt om de lägga sig sida mot sida vid ett fientligt fartyg». – Amiral Villeneuve hade först haft för afsigt, att likaså från sin linje detachera amiral Gravina med 12 fartyg, hvilka skulle hålla sig upp i vinden, för att kunna bistå linjen på den punkt, den hårdast ansattes. Men denna plan öfvergafs, emedan reserveskadern nu i sjelfva verket skulle blifvit avantgarde och kunnat sättas ur strid i början af bataljen samt för öfrigt kom att ligga mellan hufvudstyrkans eld och fienden. Emellertid berättar Thiers, att denna manöver efter utgåendet ur hamnen verkligen utfördes, men återtogs. Vår författare omtalar den blott som en påtänkt sak. En enda linje var således den antagna stridsordningen. I amiralens ordres heter det:

¹ Korvettkaptenen *Jurien de la Gravière*, i »Revue des deux Mondes».

»Alla våra fartygs bemödanden böra vara rigtade att understödja hvarandra och att närma sig amiralskeppet, som skall föregå dem med sitt exempel. En skeppschef bör mera rådfråga sitt eget mod och sin kärlek till äran än amiralens signaler, hvilken sjelf invecklad i striden och omgifven af krutröken, kanske icke mera är i stånd att meddela sådana. *Hvarje chef, som icke är i elden, är icke på sin post* – och en signal, för att kalla honom till densamma, har för honom betydelsen af en vanhedrande anmärkning».

I planer och ord företer sig här den skilnad mellan båda de stridande, att då den ena tänker på anfall och fiendens förstörande, den andra tänker endast på försvar och räddning. Författaren anmärker att amiral Villeneuve i de citerade orden fördömer sitt eget beteende vid Abukir, der han underlät att hasta de anfallne till hjälp. Nelson hade deremot att i sitt föregående lif uppvisa endast djerfva företag och segrar. Också beskrifves den förtjusning, hvarmed de Engelska officerarene mottogo hans stridsplan; men någon sådan med anledning af Villeneuve's i sig sjelfva vackra ord omtalar författaren icke.

10

Engelska flottan förde 2 148 kanoner, den förenade Franska och Spanska 2 626 kanoner, ungefär hälften tillhörande hvardera nationen. Man finner af det i texten anförda, att Engelsmännen hade 13 fregatter och mindre fartyg, den förenade flottan lika många dylika.

20

Parlamentet efterkom icke denna önskan, emedan harmen var allmän mot denna lady, hvars tillvaro och förmåga att förleda i nationens ögon satt en fläck på dess hjertes ära. I stället fingo Nelson's enka och broder samt dennes efterkommande rika donationer i gåfvor och räntor, tillsammans till ett kapital af 6 millioner francs.

Det synes förunderligt att Förf. intet anmärkt angående olikheten i *Victory's* och *Royal Sovereigns* manöver. Båda bryta de in i Franska linjen och passera akterom hvar sitt skepp. Men medan den senare vänder åt bagbord och lägger sig vid sidan af samma skepp, vänder *Victory* åt styrbord och attackerar nästföljande skepp i Franska linjen. Det är klart, att *Royal Sovereign* utsatte sig, att se sin akter passeras af nästa skepp och att sedan få detta i lä om sig. Men om också *Victory* kunde få en fiende till i lä, så måste dock denne passera dess bog, och den var säker för ett sådant slag, som den sjelf tillfogat *Bucentaure*.

30

Sådant var detta förfärliga sjöslag, förfärligt isynnerhet genom den afgjorda öfvermakt, hvarmed den ena parten gjorde den andras mod fruktlöst. Af den förenade flottan sökte 11 skepp komma till Cadiz, men äfven 3 af dessa stötte på grund och förgingos; 4 skepp följde med Dumanoir och blefvo af en Engelsk eskader efter tappert motvärn tagna den 5 November under Cap Ortegal; ett skepp hade sprungit i luften. Af de öfriga 17, som fallit i Engelsmännens händer kunde de rädda endast 4. En stark storm utbröt nemligen till natten, och flera priser stötte på grund, bland dem äfven *Bucentaure*, hvars besättning befriat det ur fiendens våld. *Algesiras*, hvars besättning handlade lika modigt, kom lyckligt i hamn. Följande dag gingo fyra skepp under kapten Cosmao åter ut från Cadiz och återtogo tvenne priser. Tvenne måste Engelsmännen då bränna upp, tvenne andra sänkte de. Men äfven de få Franska skepp, som hunno till Cadiz föllo 1808 i Spanjorernas händer. Intet enda af hela flottan återsåg Fransk hamn.

40

50